

УДК [811.161.2'243:908](=1:477-2)

DOI:

ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ У КРАЇНОЗНАВЧОМУ ПІДРУЧНИКУ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ «КЛЮЧ ДО УКРАЇНИ: МІСТА І ЛЮДИ»

Темник Галина, наукова співробітниця, Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка».

ORCID: 0000-0001-9312-7681

E-mail: temnyk.science@gmail.com

У статті обґрунтовано актуальність формування граматичної компетенції у курсі вивчення іноземної мови, зокрема української, а також окреслено здобутки української лінгводидактики у цій галузі. Важливе значення у пошуку ефективних шляхів навчання граматики має дослідження навчальних ресурсів різного характеру, зокрема тих, які з'явилися нещодавно і можуть містити інноваційні методи. З цією метою у статті проаналізовано граматичні вправи нового країнознавчого підручника для вивчення української мови як іноземної «Ключ до України: міста і люди». У результаті групування встановлено та описано шість підтипів граматичних вправ підручника.

***Ключові слова:** українська мова як іноземна; граматична компетенція; країнознавчий підручник; типологія вправ; граматичні вправи; підтипи граматичних вправ; мовна одиниця; форма слова.*

GRAMMAR EXERCISES IN THE CULTURAL TEXTBOOK FOR STUDYING THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE “THE KEY TO UKRAINE: CITIES AND PEOPLE”

Temnyk Halyna, Researcher at the International Institute of Education, Culture and Diaspora Relations, Lviv Polytechnic National University.

ORCID: 0000-0001-9312-7681

E-mail: temnyk.science@gmail.com

The article is devoted to the study of grammar exercises in the cultural textbook “The Key to Ukraine: Cities and People”. The theoretical part of the article substantiates the relevance of the formation of grammatical competence and the search for effective ways of this process in the course of learning a foreign language, including Ukrainian, based on the statements of linguistic didactics. In addition, a review of research in this area, a general methodological typology of grammar exercises, as well as outlines the achievements of Ukrainian language didactics in this area. Research on learning resources of various kinds, including those that have emerged recently and may contain innovative methods, is important in finding effective ways to learn grammar. To this end, the article analyzes the grammar exercises of a new textbook in the educational process for the study of the Ukrainian language as a foreign language “The Key to Ukraine: Cities and People”. The analysis of grammar exercises is preceded by a study of the typology of exercises in the textbook as a whole. Thus, grammar exercises are part of a set of pre-text and post-text exercises of the textbook, together with lexical, word-forming, lexical and communicative exercises. For the analysis of exercises, the sequence of indicators, among

which identification of a subtype, its name is chosen; setting the number of exercises; description of the features of each of the exercises of the subtype; characteristics in terms of involving external and internal material of the exercise; determining the educational purpose of these exercises, their effectiveness and usefulness; characteristics of the involved language material. As a result of grouping according to the above indicators in the article the subtypes of grammar exercises of the textbook are established and described: construction of language units; word-formation; inserting missing units; reformulation; coordination of language units; continuation of sentences. The analysis will serve as an example for future research of other educational resources, including textbooks, which will contribute to the formation and development of the methodology of teaching Ukrainian as a foreign language.

Keywords: *Ukrainian as a foreign language; grammatical competence; country study textbook; typology of exercises; grammar exercises; subtypes of grammar exercises; language unit; word form.*

Формування граматичної компетенції у процесі вивчення іноземної мови – одна з важливих складових успішного засвоєння, використання та розуміння іноземної мови. Посередниками у реалізації цього завдання є увесь перелік навчальних засобів, ресурсів, а також ефективна методика викладання іноземної мови загалом. На цьому наголошують усі дослідники та лінгводидакти української мови, зазначаючи, що «проблема формування і розвитку граматичних навичок і вмінь є однією з найважливіших у процесі навчання української мови, потребує пошуку оптимальних і ефективних методів навчання граматики» [6, с. 1]. Про важливість вивчення граматики свідчать також опитування студентів, які вивчають українську мову як іноземну. До прикладу, розвідка С. Соколової про ставлення до вивчення граматики української мови студентів україністики польських ВНЗ [10].

Ефективні способи формування граматичної компетенції повинні бути б бути зафіксованими на основі досвіду роботи лінгводидактів у методиці викладання української мови як іноземної, варіантів якої на цей час ще досі не маємо. Однак також на практиці формування методики та здобуття досвіду лінгводидактами відбувається паралельно, і відповідно формування та вдосконалення методики викладання – процес динамічний. З появою нових навчальних ресурсів, технологій, нового досвіду триває процес розвитку та вдосконалення. Саме тому важливо досліджувати навчальні новинки різного характеру – методи роботи викладачів, друковані ресурси (підручники, посібники, довідники, збірники та ін.) та онлайн-ресурси.

Дослідження будь-якого навчального ресурсу передбачає вивчення його змісту, структури, застосованих методів, навчальних цілей, типології завдань. У кожному з цих аспектів можна виокремити дослідження складових, зокрема у питанні типології вправ, важливо проаналізувати окремо кожен тип.

Грамматичні вправи як інструмент здобуття граматичної компетенції у процесі навчання за новими ресурсами – актуальний об'єкт досліджень, оскільки становить достатньо складний етап у вивченні будь-якої іноземної мови, зокрема й української, і потребує розвитку, вдосконалення і пошуку ефективних навчальних моделей. Тим більше, що за умов відсутності цілісної методики викладання української мови як іноземної (УМІ), а також при незначній кількості публікацій з цієї тематики та підручників чи посібників, спрямованих на вивчення граматики, необхідність досліджень у цій галузі набуває ще вищого значення.

У зв'язку з цим у цій статті маємо на меті подати загальнометодичний погляд на формування граматичної компетенції, проаналізувати стан цих досліджень у галузі УМІ та дослідити граматичні вправи у країнознавчому підручнику для вивчення

української мови як іноземної «Ключ до України: міста і люди» (рівні B2–C1) за визначеною структурою, встановити підтипи цих вправ та їхню дидактичну роль.

Проблематиці граматичної компетенції і її складових, тобто граматичних навичок, знань, вправ, в українській лінгводидактичній літературі присвячена невелика кількість праць загалом. Маємо декілька розвідок про вивчення у курсі УМІ окремих граматичних категорій чи форм, як-от праці О. Гридчук [3], З. Мацюк [7] чи І. Юзвяк [11]. Цей перелік може бути значно більшим, за кількістю перевищуватиме інші аспекти, однак наводимо лише декілька прикладів, оскільки це не предмет цього дослідження. У цій статті необхідно простежити загальнометодичні публікації із формування граматичної компетенції, зокрема з увагою на автоматизацію граматичних навичок у процесі вивчення будь-якої іноземної мови й зокрема УМІ. У цій галузі маємо невелику кількість досліджень, особливо якщо йдеться лише про УМІ. Науковці М. Ліпатова та Т. Бабич виокремлюють на другому етапі вивчення граматичного матеріалу, тобто на етапі автоматизації граматичних навичок, два типи вправ: підготовчі, «які відпрацьовують окремі операції і дії з граматичним матеріалом, формують навички узагальнення і синтезування граматичного матеріалу», та мовленнєві, які «передбачають створення таких умов на занятті, коли студент постійно залучений до процесу спілкування, тобто до процесу практичного користування мовою в різних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні, письмі. У мовленнєвих вправах контролюється не знання граматичного матеріалу, а його використання у мовленні» [6, с. 8].

У межах підготовчих вправ автори подають достатньо широкий перелік:

1. імітативні вправи, які спрямовані на ознайомлення з новим граматичним матеріалом, його осмислення та запам'ятовування;
2. імітаційні вправи, які передбачають повторення граматичної структури без змін, контрастне повторення, списування тексту або підкреслювання граматичних орієнтирів;
3. вправи на відстрочене відтворення мовного явища, що вивчається;
4. підстановчі вправи, які застосовують для закріплення граматичного матеріалу, вироблення мовних автоматизмів у застосуванні граматичної структури в аналогічних ситуаціях та дозволяють здійснити генералізацію мовленнєвого зразка з виходом в мовлення;
5. трансформаційні вправи, які забезпечують формування навичок комбінування, заміни, скорочення, розширення заданих граматичних структур у мовленні [6, с. 9].

Дискусійною до зазначеної концепції є позиція лінгводидакта І. Зозулі, яка, характеризуючи коротко етап автоматизації граматичних навичок, стверджує, що «відпрацювання ізольованих форм під час виконання формальних завдань з подальшим їхнім введенням в мовлення не вважається ефективним. Вправи з самого початку мають подавати форму в її функціонуванні. Саме тому під час формування граматичних навичок необхідно використовувати підготовчі завдання комунікативної спрямованості» [4, с. 26].

О. Антонів в одній із розвідок розглянула викладання граматики у процесі дистанційного навчання питання методичної доцільності граматичного матеріалу у курсі. Авторка детально описує способи семантизації граматичного матеріалу, а також

наводить приклади граматичних вправ, серед яких серія некомунікативних та комунікативних тестових завдань з вибілковими чи вільно конструйованими відповідями, спрямованими на перевірку рівня сформованості мовної компетенції студентів, вправи на узгодження слів, утворення потрібних форм і навіть розв'язування кросворда через утворення потрібних граматичних форм. [1, с. 133–135].

Б. Сиванич розглядає активні методи навчання граматики української мови як іноземної. Дослідник аналізує методи обговорення, інтерактивні лекції, ігри, мозкові штурми, розгляд практичних ситуацій [9, с. 117].

Через відсутність методики викладання УМІ проаналізуємо ту інформацію, яку пропонують методики викладання іноземної мови. Насамперед необхідно зазначити, що методисти розрізняють активний та пасивний граматичні мінімуми у процесі вивчення іноземної мови, для кожного з яких пропонують вправи на рівні фрази та понадфразової єдності.

Методики викладання іноземних мов пропонують такий комплекс вправ для роботи з активним мінімумом на рівні фрази: імітація зразка мовлення (ЗМ); підстановка у ЗМ; трансформація ЗМ; завершення ЗМ; відповіді на різні типи запитань; самостійне вживання засвоєної граматичної структури (ГС). На рівні понадфразової єдності: об'єднання ЗМ (одноструктурних та різноструктурних) у понадфразову єдність; об'єднання у діалогічну єдність (запитання-відповідь, твердження-твердження) [8, с. 81–83; 2, с. 247].

Для роботи із пасивним граматичним мінімумом, до якого належать граматичні структури (ГС), які студенти повинні розпізнавати і розуміти у процесі аудіювання і читання, використовують некомунікативні рецептивні вправи таких видів: на розпізнавання ГС та диференціацію ГС та умовно-комунікативні вправи для перевірки розуміння ГС пасивного мінімуму, що засвоюється; відповіді на запитання. З цією ж метою можуть бути використані і некомунікативні вправи на переклад з іноземної на рідну мову. [8, с. 90; 2, с. 249].

Як бачимо, у загальнометодичній літературі з викладання іноземних мов зазначені основні напрями роботи для автоматизації граматичних навичок без зв'язку із типом навчального ресурсу чи навчальних умов. Лінгводидактичні публікації у галузі викладання української мови як іноземної розкривають аспект формування граматичної компетенції лише частково, охоплюючи загальні питання та акцентуючи на аналізі окремих граматичних категорій у процесі навчання. Щодо застосування граматичних вправ в окремих навчальних ресурсах, то тут маємо лише поодинокі публікації, серед яких, зокрема, наразі відсутні дослідження підручників чи посібників.

У зв'язку з цим аналіз граматичних вправ нещодавно виданого країнознавчого підручника для вивчення української мови як іноземної «Ключ до України: міста і люди» [5] стане важливим здобутком у формуванні та розвитку методики викладання УМІ, оскільки ще не був предметом дослідження.

Грамматичними вправами називаємо ті, які спрямовані на роботу із тренуванням, вживанням, утворенням, виправленням мовних одиниць від слова до речення, діалогу, тексту.

У першому томі підручника в результаті аналізу встановлено застосування у комплексі дотекстових і післятекстових вправ блоку лексичних, словотвірних, змістових, граматичних та комунікативних вправ. Грамматичні вправи, яких у підручнику

встановлено 27, розташовані у комплексі дотекстових та післятекстових вправ і разом з лексичними вправами готують до виконання блоку комунікативних вправ.

Для того щоб проаналізувати підтипи граматичних вправ, використовуємо наступну послідовність дій: 1) ідентифікація підтипу, його найменування; 2) встановлення кількості вправ; 3) опис особливостей кожної з вправ підтипу; 4) характеристика з погляду залучення зовнішнього та внутрішнього матеріалу вправи; 5) визначення навчальної мети цих вправ, їхньої ефективності та корисності; 6) характеристика залученого мовного матеріалу. Таким чином, у межах граматичного типу у підручнику використані наступні підтипи вправ:

1. *Конструювання мовних одиниць*. Це найбільш чисельно представлений підтип у межах граматичного типу, оскільки містить 16 вправ із 27. Ці вправи спрямовані на утворення мовленнєвих одиниць трьох рівнів: словосполучення, речення, діалогу та тексту. Для конструювання цих одиниць автори використали декілька методичних прийомів. Творення словосполучень – це вправи 7 (с. 36), 5 (с. 62), 2 (с. 67), 9 (с. 102), 1 (с. 110), 6 (с. 172), 7 (с. 187). Спільним для більшості з них є утворення словосполучень через з'єднання слів, розташованих у двох стовпцях. Фактично студентам необхідно спробувати всі можливі варіанти, залучивши лексичні та граматичні знання, перш ніж утворити правильні словосполучення. У двох вправах (7 (с. 36), 9 (с. 102)) маємо вже готові пари слів, які необхідно поєднати, використавши форми слів та прийменники. Кілька вправ (5 (с. 62), 6 (с. 172), 7 (с. 187)) на утворення словосполучень доповнені додатковим завданням – утворити також речення, тобто у межах однієї вправи відбувається творення одиниць двох рівнів. На утворення речень спрямовані вправи: 5 (с. 172), 9 (с. 135), 11 (с. 14), 6 (с. 72), 6 (с. 149), 8 (с. 161), 3 (с. 170). У цьому випадку маємо конструювання одиниць одного рівня, однак з деякими особливостями. У частині з цих вправ речення необхідно утворити з двох переліків частин (11 (с. 14), 6 (с. 72)), одна вправа спрямована на утворення речень з набору початкових форм лексем, які розташовані у потрібному порядку (6 (с. 149), ще у кількох вправах для того, щоб скласти речення, стверджувальне чи запитальне, необхідно потрібні форми слів розташувати у правильному порядку (6 (с. 149), 8 (с. 161), 3 (с. 170)); одна вправа пропонує утворити запитання до поданих відповідей (5 (с. 172)). Конструювання одиниць наступного після словосполучень і речень рівня присутнє лише у двох вправах: 10 (с. 45), де необхідно скласти діалог із реплік-речень, 5 (с. 71), де потрібно упорядкувати речення для утворення тексту. Усі ці вправи на конструювання мовних одиниць побудовані із залученням лише внутрішнього матеріалу. Щодо позиції відносно лінгвокраїнознавчих текстів, то є декілька вправ, які входять у дотекстовий блок (5 (с. 62), 2 (с. 67), 1 (с. 110), 3 (с. 170)), інші – післятекстові. У дотекстових вправах на конструювання мовних одиниць переважають вправи на утворення словосполучень, лише одна вправа спрямована на утворення речень. Це зумовлено метою дотекстового блоку актуалізувати ключову лексику з текстів. Відповідно у післятекстовому блоці присутнє конструювання одиниць усіх рівнів – від словосполучення до діалогу та тексту, оскільки основна ціль у цьому випадку – розвинути комунікативні навички на основі прочитаної інформації. За мовно-змістовим наповненням аналізованого підтипу вправ потрібно зазначити, що вправи на конструювання речень, зокрема післятекстові пов'язані за змістом із певними добірками фактів з текстів, на конструювання словосполучень у вправах зібрані

складніші випадки дієслівного керування чи іменниково-прикметникового узгодження без особливих змістових зв'язків, одна вправа презентує утворення словосполучень з одною лексемою (9 (с. 102)). Загалом вправи на конструювання мовних одиниць в аналізованому підручнику, виходячи вже із самого формулювання назви підтипу, мають на меті потренувати відповідні навички з одиницями різних рівнів. При цьому творення одиниць супроводжується повторенням граматичних явищ, як-от творення форм слів, порядок слів, узгодження чи керування.

2. *Утворення форм слів.* Цей підтип представлений чотирма вправами: 1 (с. 156), 1 (с. 168), 9 (с. 129), 9 (с. 65). Три вправи, окрім 1 (с. 156), у якій необхідно утворити форми різних граматичних категорій, спрямовані на творення однотипних форм, скажімо 9 (с. 65) – це форми ступенів порівняння прикметників; 9 (с. 129) – пестливі форми звертання; 1 (с. 168) – форми числівників. Ще однією особливістю цих вправ є наявність чи відсутність контексту. У вправах 1 (с. 156) та 1 (с. 168) творення форм відбувається у зв'язку із контекстом, тобто у середовищі функціонування цих форм, а у вправах 9 (с. 129) та 9 (с. 65) – творення позаконтекстне. Спільним для цих вправ також є зосередження на внутрішньому матеріалі вправи, окрім 9 (с. 129), де необхідно залучити всі імена з тексту, тобто необхідно вдатися до зовнішнього матеріалу. Відмінною у цих вправах є позиція щодо тексту, у двох вправах дотекстова позиція (1 (с. 156), 1 (с. 168)), у двох – післятекстова (9 (с. 129), 9 (с. 65)). Щодо мовно-змістового наповнення, то маємо творення форм різноматичних іменників та прикметників, різних числівників, і лише у вправі 9 (с. 129) творення від форм іменників відбувається від іменників з одною тематикою, а саме імена людей. Вправи цього підтипу допомагають зосередитися на формотворенні, перевірити і потренувати ці навички, сприяють автоматизації вживання правильних форм.

3. *Вставлення пропущених одиниць (букв, правильних форм).* Цей підтип презентують в аналізованому підручнику 3 вправи: 2 (с. 157), 3 (с. 177), 2 (с. 125). У двох вправах 2 (с. 157), 3 (с. 177) необхідно виконати два етапи завдань: спершу проаналізувати контекст і встановити, яка лексема з переліку потрібна, а тоді утворити правильну форму цього слова. Третя вправа 2 (с. 125) – це вставлення необхідних літер у слова. Усі вправи цього підтипу використовують лише внутрішній матеріал та розташовані у блоці дотекстових вправ. Щодо мовно-змістового наповнення, то у цих вправах використані форми різних частин мови – іменників, прикметників, дієслів без тематичних зв'язків, однак із контекстними зв'язками. Вправи цього підтипу, як і попереднього (утворення форм) виконують функцію зосередження на контекстуально зумовленому формотворенні, на тренуванні цих навичок та доведенні їх до автоматизму. Також до цього підтипу увійшла вправа, а саме 2 (с. 125), яка тренує орфограми української мови.

4. *Переформулювання.* Цей тип представлений лише двома вправами: 12 (с. 14), 6 (с. 35), розташованими у післятекстовій позиції та з використанням лише внутрішнього матеріалу. За змістом тут використані різні факти із текстів, які сформульовані у формі складних речень і які необхідно сказати по-іншому, з використанням інших граматичних конструкцій чи синонімічних лексичних засобів. Цікавим є вибір речень для переформулювання у цих вправах. У вправі 12 (с. 14) зібрані речення із подвійним запереченням, а у вправі 6 (с. 35) – речення у минулому часі. Вправи на переформулювання допомагають встановлювати синонімічні зв'язки на

рівні речень, тренують уміння по-різному висловлювати думку і також зосереджують на граматичних категоріях, способах їхнього висловлення, збагачують мовлення.

5. Ще два підтипи граматичних вправ представлені в одній вправі. Йдеться про *узгодження мовних одиниць* у вправі 3 (с. 131) та *продовження речення* у 8 (с. 27). Проаналізуємо детальніше ці вправи. Вправа 3 (с. 131) спрямована на узгодження числівників та іменників-назв мір часу та довжини. Це достатньо складна тема, адже потребує вміння правильно прочитати числівники, які представлені словами, а також утворити й підібрати правильні форми іменників. У вправі використані різні числівники – цілі та дробові. Оскільки ця вправа розташована у блоці дотекстових вправ, вочевидь спрямована на тренування тих числівниково-іменникових конструкцій, які траплятимуться у тексті. Завдання вправи 8 (с. 27) спрямоване на продовження речень однієї структури, а саме: підмет + присудок. З погляду структури речення для продовження речень необхідно визначити потрібні додатки. За змістом усі речення з вправи об'єднані спільним підметом назвою особи та різняться присудками діями цієї особи. Виконання завдання вправи також потребує залучення зовнішнього матеріалу. Вправа такого характеру допомагає перевірити засвоєння інформації з тексту, оскільки побудова речень базована на цій інформації, а також сприяє тренуванню граматичних навиків дієслівного керування.

З проведеного аналізу очевидно, що у підручнику не представлений увесь перелік граматичних вправ, які використовують у лінгводидактиці. Це зумовлено зокрема характером підручника, оскільки країнознавчий напрям не передбачає обов'язкового послідовного викладу граматичних тем і відповідних вправ. Однак цей тип підручника спрямований на здобуття культурної компетенції та розвиток комунікативних навичок. У реалізації цієї мети граматичні вправи є допоміжним етапом. Як бачимо у результаті аналізу, у процесі вивчення української мови та культури за підручником «Ключ до України: міста і люди» студенти матимуть змогу підвищувати граматичні компетенції шляхом виконання шістьох підтипів вправ, які різними методичними прийомами тренують утворення та узгодження форм слів і мовленнєвих конструкцій різних рівнів. Граматичні вправи є частиною як дотекстового, так і післятекстового блоку вправ. Перед читанням студенти мають зосередити свою увагу більше на позаконтекстному та контекстному творенні форм, словосполучень. Після читання – переважають вправи на творення речень чи одиниць вищого рівня – діалогів, текстів та іншу роботу з цими одиницями – переформулювання, продовження.

Таким чином, дослідження застосування граматичних вправ у країнознавчому підручнику засвідчило наявність цього напрямку лінгводидактичної роботи в невеликому обсязі порівняно з іншими типами. Попри те, значення граматичних вправ неможливо заперечити, оскільки тренування граматики сприяє розвитку комунікативних навиків. Завдяки граматичним знанням і навичкам мовець має змогу зрозуміло, точно і правильно висловлювати думку та розуміти інших мовців, зокрема й у спілкуванні чи сприйнятті інформації країнознавчого характеру.

У перспективі подальших досліджень частки та ролі граматичних вправ у процесі здобуття лінгвокраїнознавчої компетенції – продовження на матеріалі інших підручників такого типу, а також порівняння із підручниками для вивчення УМІ універсального типу. Окремий аналіз граматичних вправ різних країнознавчих

підручників, порівняння цих досліджень, встановлення спільних та відмінних рис сприятиме розвитку методики викладання української мови як іноземної, зокрема у частині здобуття граматичної компетенції. Результати аналізу граматичних вправ у країнознавчих підручниках допоможуть лінгводидактам та авторам навчальних ресурсів у пошуку ефективних навчальних моделей, а також сприятимуть свідомому та компетентному застосуванню аналізованих навчальних матеріалів в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонів О. Граматичний матеріал у дистанційному курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2010. Вип. 5. С. 128–136.
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підруч. для студ. класичних, педагогічних, лінгвістичних університетів / за заг. редакцією С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Гриджук О. Числівники на позначення як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2021. Вип. 15. С. 83–96.
4. Зозуля І. Є. Особливості методики викладання граматики української мови як іноземної. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної: матеріали науково-практичної конференції 19 квітня 2019 року*. Білоцерківський НАУ, 2019. С. 24–27.
5. Ключковська І., Горда О., Трушко О., Мартинишин Н., Темник Г. Ключ до України: міста і люди: підручник з української мови як іноземної (рівні B2–C1). Львів: Колір ПРО, 2020, Ч.1., 200 с.
6. Ліпатова М. В., Бабич Т. В. Деякі методичні питання навчання граматики української мови на початковому етапі. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/10327/1/%D0%A3%D0%94%D0%9A%20811%20%281%29%20%281%29.pdf> (дата звернення: 22.11.2021).
7. Мацюк З. Лінгводидактичні особливості вивчення числівників у курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2020. Вип. 14. С. 159–172.
8. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Вид. 2-е випр. і перероб. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.
9. Сиванич Б. Активні методи навчання граматики української мови як іноземної. *Українська мова у світі: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції 6–7 листопада*. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. С. 116–121.
10. Соколова С. Формування граматичної компетенції з української мови як іноземної: теоретичні основи і апперцепція студентами. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2013. Вип. 8. С. 159–167.
11. Юзвяк І. Особливості викладання кличного відмінка на заняттях з української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2020. Вип. 14. С. 197–205.

REFERENCES

1. Antoniv, O. (2010). Hramatychnyi material u dystantsiinomu kursu ukrainskoi movy yak inozemnoi. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, issue 5, 128–136* [in Ukrainian].
2. Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E. et al. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruch. dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh, linhvystychnykh universytetiv*. S. Yu. Nikolaieva (Ed.). K.: Lenvit [in Ukrainian].
3. Hrydzhuk, O. (2021). Chyslivnyky na poznachennia yak ob'iekt vyvchennia v inshomovnii audytorii. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, issue 15, 83–96* [in Ukrainian].
4. Zozulia, I. Ye. (2019). Osoblyvosti metodyky vykladannia hramatyky ukrainskoi movy yak inozemnoi. *Aktualni problemy vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi: proceedings of Scientific and Practical Conference. Bilotserkivskyi NAU, 24–27* [in Ukrainian].
5. Kliuchkovska, I., Horda, O., Trumko, O., Martynshyn, N., Temnyk, H. (2020). *Kliuch do Ukrainy: mista i liudy*. Lviv: Kolir PRO, P. 1 [in Ukrainian].
6. Lipatova, M. V., Babych, T. V. Deiaki metodychni pytannia navchannia hramatyky ukrainskoi movy na

- pochatkovomu etapi. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/10327/1/%D0%A3%D0%94%D0%9A%20811%20%281%29%20%281%29.pdf> [in Ukrainian].
7. Matsiuk, Z. (2020). Lihvodydaktychni osoblyvosti vyvchennia chyslivnykiv u kursi ukrainskoi movy yak inozemnoi. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, issue 14, 159–172* [in Ukrainian].
 8. Nikolaieva, S. Yu. (2002). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh*. K.: Lenvit [in Ukrainian].
 9. Syvanych, B. (2014). Aktyvni metody navchannia hramatyky ukrainskoi movy yak inozemnoi. *Ukrainska mova u sviti: proceedings of the III International Scientific and Practical Conference*. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi politekhniky, 116–121 [in Ukrainian].
 10. Sokolova, S. (2013). Formuvannia hramatychnoi kompetentsii z ukrainskoi movy yak inozemnoi: teoretychni osnovy i appertseptsii studentamy. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, issue 8, 159–167* [in Ukrainian].
 11. Yuzviak, I. (2020). Osoblyvosti vykladannia klychnoho vidminka na zaniattiakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language, issue 14, 197–205* [in Ukrainian].